

FIZIKA

7-11. évfolyam

7-8. évfolyam

Célok és feladatok

Az általános iskolai fizikatanítás az alsóbb évfolyamokon tanított "környezetismeret", ill. "természetismeret" integrált tantárgyak anyagára épül, azoknak szerves folytatása. A fizikatanítás célja az általános iskolában a gyerekek érdeklődésének felkeltése a természet, ezen belül a fizikai jelenségek iránt. Ez az érdeklődés jelentheti tanulóik későbbi természettudományos műveltségének legfontosabb alapozását. Egyszerű jelenségeken, alkalmazási példákon keresztül mutassuk meg, hogy a természet jelenségei kísérletileg vizsgálhatók, megérthetők, és az így szerzett ismeretek a hétköznapi életben hasznosíthatók. Fontos cél, annak tudatosítása, hogy a fizikai ismeretek a technikai fejlődésen keresztül döntő hatással vannak az ember életminőségére. Ugyanakkor a fizikai ismereteket a természeti környezetünk megővésében is hasznosítani lehet.

A fizikaórák akkor válhatnak élményszerűvé és ezáltal hatékonyá, ha a tananyag bőséges jelenségbemutatóra, sok jól kiválasztott kísérletre épül. A fogalmak bevezetésénél, a törvények megfogalmazásánál a konkrét probléma szempontjából szakszerűen, de a lehető legegyszerűbben kell fogalmaznunk. Kerülni kell azokat az absztrakt gondolatmeneteket, amelyek inkább gátolják, mint segítik a megértést. A fizikai fogalmak közül az általános iskolában azokra helyezük a hangsúlyt, amelyek konkrét kísérleti tapasztalatokkal kapcsolatosak, túlzott absztrakciót nem igényelnek.

A fizikai fogalmak bevezetését, a törvények megfogalmazását lehetőleg mindig megfigyelésre, jelenségek bemutatására, konkrét kísérletekre alapozzuk. Ennek során gondot kell fordítani arra, hogy a tanulók kellő gyakorlatot szerezzenek a látott jelenség pontos megfigyelésében és szabatosan el is tudják mondani azt. A kísérletek közül különösen értékesek azok, amelyeket a tanulók önmaguk végeznek el.

A természettudományok közül a fizika az, amely már az alapképzést nyújtó iskolában is érzékeltetni tudja a gyerekekkel, hogy a természet jelenségei kvantitatív szinten, a matematika nyelvén leírhatók. A matematikai formalizmus az általános iskolában csak a legegyszerűbb összefüggésekre - egyenes és fordított arányosság - szorítkozik. Ezek esetében azonban kiemelten fontos feladat a megismert törvények *egyszerű* számpéldákon történő alkalmazása. A feladatmegoldás a gyakoroltatáson túl szemléletformáló hatású is lehet, ha a tanár olyan feladatokat is ad, (az adatokat előre célszerűen megválasztva), hogy a kiszámított eredmény utólag kísérletileg is ellenőrizhető legyen. Az ilyen feladatok tudatosítják a gyerekekben, hogy a fizikapélda nem csupán matematikai feladvány hanem a természet leírása, amelynek eredménye valódi, mérhető adat. A fizikai gondolkodás fejlesztésében, a számítási feladatok mellett, a tanulók tudásszintjének megfelelő kvalitatív problémák megoldása is lényeges. Ezek a kérdések egy-egy, a hétköznapi életből ismert jelenség magyarázatára, vagy a helyszínen bemutatott kísérlet értelmezésére vonatkozhatnak.

A tantárgy keretében a környezeti nevelés alábbi szempontjait igyekezünk megvalósítani. A tanulók:

- váljanak képessé a környezeti változások magyarázatára, és ezek ismeretében legyenek képesek megoldást keresni a Földünket fenyegető veszélyekre;
- ismerjék meg az élő szervezetre káros fizikai hatások (sugárzások, zaj, rezgés) egészségkárosítását, tudjanak ezek kibocsátásának csökkentési lehetőségeiről, a védekezési módokról;
- ismerjék fel a fizikai törvényszerűségek és az élőlények életjelenségei közötti analógiákat, valamint az élő, és élettelen közötti kölcsönhatásokat;

- mérjék fel véges természeti erőforrásaink felelősségteljes felhasználásának fontosságát;
- tudjanak a szelíd (ún. „alternatív”) energiaforrásokról (napenergia, szélenergia, vízenergia, geotermikus energia, biomassa).

Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek

A tanuló legyen képes a fizikai jelenségek, folyamatok megadott szempontok szerinti tudatos megfigyelésére, igyekezzen a jelenségek megértésére. Legyen képes a lényeges és lényegtelen tényezők elkülönítésére.

Tudja a kísérletek, mérések eredményeit különböző formákban (táblázatban, grafikonon, sematikus rajzon) irányítással rögzíteni. Tudja kész grafikonok, táblázatok, sematikus rajzok adatait leolvasni, értelmezni, ezekből tudjon egyszerű következtetéseket levonni.

A tanuló tudja érthetően elmondani, ismereteinek mennyisége és mélysége szerint magyarázni a tananyagban szereplő fizikai jelenségeket, törvényeket, valamint az ezekhez kapcsolódó gyakorlati alkalmazásokat.

Tudjon egyszerű kísérleteket, méréseket végrehajtani. Legyen tapasztalata a kísérleti eszközök, anyagok balesetmentes használatában.

Szerezzen jártasságot a tananyagban szereplő SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek használatában, a mindennapi életben is használt mértékegységek átváltásában.

Legyen képes megadott szempontok szerint használni különböző lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket és multimédiás oktatási anyagokat. Tudja, hogy a számítógépes világhálón a fizika tanulását, a fizikusok munkáját segítő adatok, információk is megtalálhatók. Értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű ismeretterjesztő könyvek, cikkek, televízió- és rádióműsorok információit. Alakítsunk ki benne kritikai érzéket a tudományosan nem alátámasztott, “szenzációs újdonságokkal”, elméletekkel szemben.

Értékelje a természet szépségeit, tudja, hogy a természetet, környezetünket védeni kell. Ismerje a tananyag természet- és környezetvédelmi vonatkozásait, törekedjék ezeknek alkalmazására.

Tájékozottság az anyagról, tájékozódás térben és időben

Ismerje fel a természetes és mesterséges környezetünkben előforduló anyagok tanult tulajdonságait. Tudja az anyagokat tanult tulajdonságaik alapján csoportosítani.

Tudja, hogy a természeti folyamatok térben és időben zajlanak le, a fizika vizsgálódási területe a nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magában foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkező változásait.

Legyen gyakorlata a mindennapi életben előforduló távolságok és időtartamok becslésében, tudja ezeket összehasonlítani. Legyen áttekintése a természetben található méretek nagyságrendjéről.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudományok fejlődéséről

Tudatosuljon a diákokban, hogy a természet megismerése hosszú folyamat, jelenleg jóval többet tudunk fizikai világunkról mint a korábbi évszázadok emberei, de biztosan sokkal kevesebbet, mint az utánunk jövő nemzedékek. A tanult fizikai ismeretekhez kapcsolódva tudja, hogy mely történelmi korban történtek és kiknek a nevéhez köthetők a legfontosabb felfedezések. Ismerje a kiemelkedő magyar fizikusok, mérnökök, természettudósok munkásságát.

Értse, hogy a fizika és a többi természettudomány között szoros kapcsolat van, kutatóik különböző szempontból és eltérő módszerekkel, de ugyanazt az anyagi valóságot vizsgálják.

7. évfolyam

56 óra

Belépő tevékenységformák

Egyszerű mechanikai és hőtani jelenségek megfigyelése, a tapasztalatok önálló, szóbeli összefoglalása.

A hétköznapi életben is használt fizikai szakszavak tartalmi pontosítása, az új szakkifejezések szabatos használata. Mindennapi eszközökkel, házilag elvégezhető egyszerű mechanikai és hőtani kísérletek összeállítása, diák-kísérletgyűjtemények alapján, bemutatás és értelmezés egyéni vagy csoportmunkában. Összefüggések felismerése egyszerű mechanikai és hőtani kísérletekben.

Egyszerű mérések adatainak felvétele, táblázatba foglalása és grafikus ábrázolása, az ábrázolt függvénykapcsolat kvalitatív értelmezése.

Út és időmérésen alapuló átlagsebesség-meghatározás elvégzése az iskolán kívül (pl. gyaloglás, futás, kerékpár, tömegközlekedési eszközök).

A tanult mechanikai és hőtani alapfogalmak és a mindennapi gyakorlat jelenségeinek összekapcsolása, egyszerű jelenségek magyarázata.

Elemi számítások lineáris fizikai összefüggések alapján.

Ismerkedés az iskolai könyvtár fizikával kapcsolatos anyagaival (természettudományi kislexikon, fizikai fogalomtár, kísérletgyűjtemények, ifjúsági tudományos ismeretterjesztő kiadványok, stb.) tanári irányítással. Ismerkedés az iskolai számítógépes hálózat (sulinet) válogatott anyagaival kisebb csoportokban, tanári vezetéssel.

Témakörök Tartalmak

A testek mozgása

9 óra

Az egyenes vonalú egyenletes mozgás

Egyszerű út- és időmérés.
A mérési eredmények feljegyzése, értelmezése.
Út- idő grafikon készítése és elemzése.
Az út és az idő közötti összefüggés felismerése.
A sebesség fogalma, a sebesség kiszámítása.
A megtett út és a menetidő kiszámítása.

Az egyenletesen változó mozgás

Az egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata (pl. lejtőn mozgó kiskocsi)A sebesség változásának felismerése, a gyorsulás fogalma.
Az átlag- és a pillanatnyi sebesség fogalma és értelmezése konkrét példákon

A dinamika alapjai

19 óra

A testek tehetetlensége és tömege

Egyszerű kísérletek a tehetetlenség megnyilvánulására.
A tehetetlenség törvénye.

Erő és mozgásállapot

A test mozgásállapot változása mindig egy másik test által kifejtett

változás	erőhatásra utal.(Egyszerű kísérletek). Az erő mérése rugós erőmérővel. Az erő mértékegysége, az erő ábrázolása.
Erőfajták	Gravitációs erő - (a Föld vonzása a testekre). Súly (és súlytalanság). Súrlódás és közegellenállás (gyakorlati jelentősége). Rugóerő (a rugós erőmérő működése).
Egy testre ható erők együttes hatása	Egy egyenesbe eső azonos és ellentétes irányú erők összegzése, az erőegyensúly fogalma
Erő- ellenerő	Az erő két test közötti kölcsönhatásban. (Egyszerű kísérletek)
A mechanikai munka	A munka értelmezése, mértékegysége. Egyszerű számításos feladatok a munka, erő és az út kiszámítására.
Az egyszerű gépek: emelő, lejtő	A mechanikai energia fogalma A forgatónyomaték kísérleti vizsgálata, sztatikai bevezetése, a forgatónyomaték kiszámítása. Az egyensúly feltétele emelőknél (az egyensúly létesítéséhez szükséges erő ill. erőkar kiszámítása). Az egyszerű gépek gyakorlati használata.
A nyomás 11 óra Szilárd testek által kifejtett nyomás	A nyomás értelmezése egyszerű kísérletek alapján, a felismert összefüggések matematikai megfogalmazása, a formula alkalmazása.
Nyomás a folyadékokban és gázokban	A hidrosztatikai nyomás. A hidrosztatikai nyomás kísérleti vizsgálata, a nyomást meghatározó paraméterek. Közlekedőedények (egyszerű kísérletek, környezetvédelmi vonatkozások pl. kutak , vizek szennyezettsége).
Arkhimédész törvénye, a testek úszása	A felhajtóerő kísérleti vizsgálata. Az úszás, lebegés, elmerülés feltételei. Egyszerű feladatok Arkhimédész törvényére
Hőtan 15 óra Hőtani alapjelenségek	Hőmérséklet és mérése. A hőtágulás jelensége szilárd anyagok, folyadékok esetén, a hőtágulás jelensége a hétköznapi életben.
Hő és energia	A testek felmelegítésének vizsgálata a fűtő és mérése, az égéshő. Energia-megmaradás termikus kölcsönhatás során.
Halmazállapotok, halmazállapot-változások	Az anyag atomos szerkezete, halmazállapotok. A halmazállapot változások - olvadás, fagyás, párolgás, forrás, lecsapódás - jellemzése, hétköznapi példák. Az olvadáspont, forráspont fogalma. Az olvadáshő, forráshő értelmezése. A halmazállapot- változás közben bekövetkező energiaváltozások

kiszámítása.

Munka és energia

A testek melegítése munkavégzéssel, a termikus energia felhasználását munkavégzésre: hőerőgépek működésének alapjai.

energia-megmaradás

Az energia megmaradásának tudatosítása, kvalitatív szintű érzékeltetése egyszerű példákon.

A különböző energiafajták bemutatása egyszerű példákon.

Teljesítmény és hatások

A teljesítmény és hatásfok fogalma

Összefoglalás 2 óra

Továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes egyszerű jelenségek, kísérletek irányított megfigyelésére, a látottak elmondására.

Tudja értelmezni és használni a tanult fizikai mennyiségeknek (út, sebesség, tömeg, erő, hőmérséklet, energia, teljesítmény) a mindennapi életben is használt mértékegységeit.

Ismerje fel a tanult halmazállapot-változásokat a mindennapi környezetben (pl. hó olvadása, vizes ruha száradása, stb.)

Legyen tisztában az energia-megmaradás törvényének alapvető jelentőségével. Értse, hogy egyszerű gépekkel csak erőt takaríthatunk meg, munkát nem.

Legyen képes kisebb csoportban, társaival együttműködve egyszerű kísérletek, mérések elvégzésére, azok értelmezésére.

8. évfolyam

56 óra

Belépő tevékenységformák

Egyszerű elektromos- és fénytani jelenségek megfigyelése, a látottak elemzése, szóbeli összefoglalása

Ok- okozati kapcsolatok felismerése egyszerű kísérletekben.

A szakszókincs bővítése, a szakkifejezések helyes használata

A kísérletező készség fejlesztése: diák-kísérletgyűjtemények (pl. Öveges-könyvek) tananyaghoz kapcsolódó egyszerű (elektrosztatikai, optikai) kísérleteinek összeállítása és bemutatása csoportmunkában

Egyszerű kapcsolási rajzok olvasása, áramkörök összeállítása kapcsolási rajz alapján. Elektromos feszültség- és árammérés egyszerű áramkörökben. Az alapvető érintésvédelmi és baleset-megelőzési szabályok ismerete és betartása törpefeszültség és hálózati feszültség esetén. Tudja mi a teendő áramütéses baleset esetén. Ismerje a villámcsapás elleni védekezés módját. Egyszerű kapcsolási rajzok olvasása, áramkörök összeállítása kapcsolási rajz alapján. A tanult elektromos alapfogalmak és a mindennapi gyakorlat jelenségeinek összekapcsolása, a tanultak alkalmazása egyszerű jelenségek magyarázatára (pl. dörzselektromos szikra, olvadó biztosíték, visszapillantó tükör)

A gyakran használt elektromos háztartási berendezések, (fogyasztók és áramforrások) feltüntetett adatainak megértése, az egyes fogyasztók teljesítményének, fogyasztásának megállapítása

A tananyaghoz kapcsolódó kiegészítő információk (pl. nagy fizikusok életrajzi adatai, tudománytörténeti érdekességek, stb.) gyűjtése az iskolai könyvtár kézikönyveinek, ifjúsági ismeretterjesztő kiadványainak segítségével. Ismerkedés az elektronikus információhordozók, multimédia és oktatóprogramok alapszintű használatával, tanári irányítással.

Témakörök Tartalmak

Elektromos alapjelenségek, egyenáram

16 óra

Elektrosztatikai alapismeretek

Az elektrosztatikai kísérletek elemzése, az elektromos töltés.

Az elektromos áram Egyszerű elektromos áramkörök

Az elektromos áram fogalma, érzékelése hatásain keresztül.

Az elektromos áramkör részei, egyszerű áramkörök összeállítása, az áramerősség és mérése.
A feszültség és mérése.

Ohm törvénye

Ohm törvénye, az elektromos ellenállás fogalma, az ellenállás kiszámítása és mértékegysége.

Ohm törvényével kapcsolatos egyszerű kísérletek (pl. fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása)

Ohm törvényével kapcsolatos egyszerű feladatok megoldása.

Az elektromos munka és teljesítmény

Az elektromos áram hatásai

13 óra

Az elektromos áram hőhatása

Az elektromos áram hőhatásának kísérleti vizsgálata.

Az áram hőhatásán alapuló eszközök (olvadó biztosíték, izzólámpa,).

Az elektromos munka és az elektromos teljesítmény	Az elektromos munka és teljesítmény kiszámítása. Háztartási berendezések teljesítménye és fogyasztása.
Az elektromos áram vegyi- és élettani hatása	Az elektromos áram vegyi hatásának bemutatása
Az elektromos áram mágneses hatása	Mágneses alapjelenségek. Az elektromos áram mágneses hatásának kvalitatív kísérleti vizsgálata. Az elektromos áram mágneses hatásának alkalmazása a gyakorlatban (. elektromágnes, elektromotor, mérőműszerek, működésének megismerése).
Elektromágneses indukció, Váltakozó áram	
11 óra	
Az elektromágneses indukció	Az indukciós alapjelenségek kvalitatív kísérleti vizsgálata mozgási és nyugalmi indukció jelenségének bemutatása
Váltakozó áram	A váltakozó feszültség keltése indukcióval. A váltakozó áram, jellemzése, hatásai.
Az elektromágneses indukció gyakorlati alkalmazásai	A transzformátor kísérleti vizsgálata (összefüggés a transzformátor tekercseinek menetszáma, a feszültségek és az áramerősségek között). A transzformátor gyakorlati alkalmazásai. Az elektromos hálózat, energia-ellátás.
Az elektromos energia-hálózat	Az energiatakarékosság globális stratégiai jelentősége. Az energiatakarékosság hétköznapi, gyakorlati megvalósítása.
Az energiatakarékosság	
Fénytan	
15 óra	
A fény visszaverődése	A fényvisszaverődés jelenségének kísérleti vizsgálata, a tükrös fényvisszaverődés törvénye. A gömb- és síktükör képalkotásának kísérleti vizsgálata. A sík-és gömbtükrök gyakorlati alkalmazásai.
A fénytörés	A fénytörés jelenségének kísérleti vizsgálata. Lencsék képalkotásának kísérleti vizsgálata. Domború- és homorú-lencsék alkalmazási lehetőségei (fényképezőgép, emberi szem, szemüveg)
A fehér fény színeire bontása	A fehér fény színekre bontása és újra egyesítése
Összefoglalás	
1 óra	

Továbbhaladáshoz szükséges tevékenységek

A diák ismerje fel a tanult elektromos és fénytani jelenségeket, a tanórán és az iskolán kívüli életben egyaránt.

Ismerje az elektromos áram hatásait és ezek gyakorlati alkalmazását.

Ismerje és tartsa be az érintésvédelmi és baleset-megelőzési szabályokat. Legyen képes tanári irányítással egyszerű elektromos kapcsolások összeállítására, feszültség- és árammérésre. Tudja értelmezni az elektromos berendezéseken feltüntetett adatokat.

Ismerje a háztartási elektromos energiatakarékosság jelentőségét és megvalósításának lehetőségeit.

Tudja az anyagokat csoportosítani elektromos és optikai tulajdonságaik szerint

Legyen tisztában a szem működésével és védelmével kapcsolatos tudnivalókkal, ismerje a szemüveg szerepét. Ismerje a mindennapi optikai eszközöket.

Legyen képes alapvető tájékozódásra az iskolai könyvtár lexikonjai, kézikönyvei, természettudományos ismeretterjesztő könyvei, folyóiratai között.

9-11. évfolyam

Célok és feladatok

A fizikatanítás elsődleges célja a gimnáziumban az általános műveltséghez tartozó korszerű fizikai világkép kialakítása.

A gimnáziumban a fizikai jelenségek közös megfigyeléséből, kísérleti tapasztalatokból kiindulva, juttatjuk el a tanulókat az átfogó összefüggések, törvényszerűségek felismerésére. A diákoknak mutassuk meg a természet szépségét, és a fizikai ismeretek hasznosságát. Tudatosuljon bennük, hogy a korszerű természettudományos műveltség a sokszínű egyetemes emberi kultúra kiemelkedően fontos része: Diákjainknak látniuk kell, hogy a fizikai ismeretek alapozzák meg a műszaki tudományokat és teszik lehetővé a technikai fejlődést, közvetlenül szolgálva ezzel az emberiség életminőségének javítását. A tudás azonban nemcsak lehetőségeket kínál, felelősséggel is jár. Az emberiség jövője döntően függ attól, hogy megismerve a természeti törvényeket beleilleszkedünk-e a természet rendjébe. A fizikai ismereteket természeti környezetünk megóvásában is hasznosítani lehet és kell, ez nem csak a tudósok, hanem minden iskolázott ember közös felelőssége és kötelessége.

A középiskolában a ismeretszerzés döntően induktív módon történik. A tanulók tudásának és absztrakciós képességének fejlődésével azonban mód nyílik a természettudományos ismeretszerzés másik módszerének, a dedukciónak a megismertetésére is. Az ismert törvényekből kiindulva, következtetésekkel /a fizikában általában matematikai, gyakran számítógépes módszerekkel / jutunk új ismeretekhez, amelyeket azután, ha szükséges, kísérletileg is igazolunk.

A diákok többségében 15-18 éves korban felébred az igény, hogy összefüggéseiben lássák és értsék a természeti környezet jelenségeit, törvényeit. Ezt az érdeklődést felhasználva ismertetjük meg diákjainkkal a modell-szerű gondolkodást. A modellalkotással a természet megismerésében döntő lényeglátás képességét fejlesztjük. A modellalkotást a humán és gazdasági tudományok is egyre elterjedtebben alkalmazzák, a módszer lényege a fizika tanítása során hatékonyan bemutatható.

A diákok érdeklődése a természeti jelenségek megértésére nem öncélú, igénylik és elvárják a fizikatanártól, hogy az "elméleti" ismeretek gyakorlati alkalmazását is megmutassa, eligazítson a modern technika világában.

A fizika tanítása során kiemelt figyelmet kell szentelni a többi természettudományos tantárggyal, a matematikával és a technikai ismeretekkel való kapcsolatra.

Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, feldolgozási és alkalmazási képességek

A tanuló tanúsítson érdeklődést a természet jelenségei iránt. Törekedjen azok megértésére.

Legyen jártas a vizsgálódás szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők megkülönböztetésében.

Tudja a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert tapasztalatokat rendezni, áttekinteni. Legyen gyakorlott a jelenségek, adatok osztályozásában, csoportosításában, összehasonlításában, ismerje fel az összefüggéseket.

Legyen képes a kísérletek eredményeit értelmezni, azokból következtetéseket levonni és általánosítani. Megszerzett ismereteit tudja a legfontosabb szakkifejezések, jelölések megfelelő használatával megfogalmazni, leírni.

Tudja a kísérletek, mérések során nyert adatokat grafikonon ábrázolni, kész grafikonok adatait leolvasni, értelmezni, egyszerűbb matematikai összefüggéseket megállapítani. Legyen

gyakorlott egyszerűbb vázlatrajzok, sematikus ábrák készítésében és kész ábrák, rajzok értelmezésében.

Legyen jártas az SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek, azok tört részeinek és többszöröseinek használatában.

Legyen képes a tananyaghoz kapcsolódó, de nem feldolgozott jelenségeket értelmezni.

A környezet- és természetvédelmi problémák kapcsán tudja alkalmazni fizikai ismereteit, lehetőségeihez képest törekedjék a problémák enyhítésére, megoldására.

Tudja, hogy a technika eredményei mögött a természet törvényeinek alkalmazása áll. Ismerje fel a mindennapi technikai környezetben a tanult fizikai alapokat.

Ismerje a számítógép által kínált lehetőségeket a fizika tudományában és a fizika tanulásában. Tudja, hogy a számítógépek hatékonyan segítik a fizikai méréseket, nagymértékben növelik a mért adatok mennyiségét és pontosságát, segítik az adatok gyors feldolgozását. Számítógépes szimulációs programok, gépi matematikai módszerek segítséget kínálnak a bonyolult fizikai folyamatok értelmezéséhez, szemléltetéséhez. A számítógépek oktatóprogramokkal, animációs és szemléltető programokkal, multimédiás szakanyagokkal segítik a fizika tanulását. A tanuló szerezzon alapvető jártasságot számítógépes oktatóprogramok, multimédiás oktatóanyagok használatában.

Váljon a tanuló igényévé az önálló és folyamatos ismeretszerzés.

Legyen képes fizikai ismereteinek bővítésére önállóan használni könyvtári segédkönyveket, különböző lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket. Értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű természettudományi ismeretterjesztő kiadványok, műsorok információit, tudja összevetni azokat a tanultakkal. Tudja megkülönböztetni a médiában előforduló szenzációhajhász, megalapozatlan "híradásokat" a tudományos értékű információktól. Tudja, hogy tudományos eredmények elfogadásának a természettudományok terén szigorú követelményei vannak. Csak olyan tapasztalati megfigyelések tekinthetők tudományos értékűnek, amelyeket független források sokszorosán igazoltak, a világ különböző laboratóriumaiban kísérletileg megismételtek, továbbá olyan elméletek, modellek, felelnek meg a tudományos igényességnek, amelyek jól illeszkednek a megfigyelésekhez, kísérleti tapasztalatokhoz.

A fizikai információk megszerzésére, az ismeretek önálló bővítésre gazdag lehetőséget kínál a számítógépes világháló. Az Internet-en tudományos információk, adatok, fizikai ismeretterjesztő anyagok, érdekességek éppúgy megtalálhatók mint a fizika tanulását segítő segédanyagok. A gimnáziumi tanulmányok során a tanulóknak meg kell ismerniük az Interneten történő információkeresés lehetőségét és technikáját.

Tájékozottság az anyagról, tájékozódás térben és időben

A gimnáziumi tanulmányok során tudatosulnia kell a tanulóknak, hogy a természettudományok a világ objektív anyagi sajátságait vizsgálják. Tudja, hogy az anyagnak különböző megjelenési formái vannak. Ismerje fel a természetes és mesterséges környezetben előforduló anyagfajtákat, tulajdonságaikat, hasznosíthatóságukat. Legyen elemi szintű tájékozottsága az anyag részecsketermészetéről. Tudja, hogy a természet fizikai jelenségeit különböző érvényességi és hatókörű törvények, elméletek írják le, legyen szemléletes képe ezekről.

Tudjon egyszerű kísérleteket önállóan megtervezni és végrehajtani. Legyen tapasztalata az egyszerűbb kísérleti és mérőeszközök balesetmentes használatában.

Tudja, hogy a fizikai folyamatok térben és időben zajlanak le, a fizika vizsgálódási területe a nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magába foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkező változásait.

Ismerje fel a természeti folyamatokban a visszafordíthatatlanságot.

Tudja, hogy a jelenségek vizsgálatakor általában a Földhöz viszonyítjuk a testek helyét és mozgását, de más vonatkoztatási rendszer is választható.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről

Értse meg, hogy a természet megismerése hosszú folyamat, közelítés a valóság felé, a tudományok fejlődése nem pusztán ismereteink mennyiségi bővülését jelentik, hanem az elméletek, a megállapított törvényszerűségek módosítását is, gyakran teljesen új elméletek születését.

A tanulóknak a megismert egyszerű példákon keresztül világosan kell látniuk a matematika szerepét a fizikában. A fizikai jelenségek alapvető ok-okozati viszonyait matematikai formulákkal írjuk le. A fizikai törvényeket leíró matematikai kifejezésekkel számolva új következtetésekre juthatunk, új ismereteket szerezhethetünk. Ezeket a számítással kapott eredményeket azonban csak akkor fogadjuk el, ha kísérletileg is igazolhatók.

Tudja az egyetemes kultúrtörténetbe ágyazva elhelyezni a nagyobb jelentőségű fizikai felfedezéseket, eredményeket, ismerje a legjelentősebb fizikusok, feltalálók munkásságát, különös tekintettel a magyarokra. Tudja néhány konkrét példával alátámasztani a fizikának a gondolkodás más területeire, a technikai fejlődésre gyakorolt hatását.

9. évfolyam

56 óra

Belépő tevékenységformák

Mechanikai kísérletek elemzése: a lényeges és lényegtelen körülmények megkülönböztetése, ok-okozati kapcsolat felismerése, a tapasztalatok önálló összefoglalása. Egyszerű mechanikai mérőeszközök használata, a mérési hiba fogalmának ismerete, a hiba becslése. A mérési eredmények grafikus ábrázolása, a fizikai összefüggések megjelenítése sematikus grafikonon, grafikus módszerek alkalmazása probléma megoldásban. Mozgások kvantitatív elemzése a modern technika kínálta korszerű módszerekkel (sajátkészítésű videofelvételek értékelése, fénykapus érzékelővel felszerelt személyi számítógép alkalmazása mérőeszközként, stb.)

Egyszerű mechanikai feladatok számított eredményének kísérleti ellenőrzése. A tanult fizikai törvények szabatos szóbeli kifejtése, kísérleti tapasztalatokkal történő alátámasztása. A tanult általános fizikai törvények alkalmazása hétköznapi jelenségek magyarázatára (pl. közlekedésben, sportban, ...).

Tájékozódás az iskolai könyvtárban a fizikával kapcsolatos ismerethordozókról (kézikönyvek, lexikonok, segédkönyvek, kísérletgyűjtemények, ismeretterjesztő folyóiratok, tehetséggondozó szakanyagok, folyóiratok)

Ezek célirányos használata tanári útmutatás szerint. A tananyaghoz kapcsolódó kiegészítő anyagok keresése a számítógépes világhálón tanári útmutatás alapján.

Témakörök Tartalmak

A testek haladó mozgása

20 óra

Az egyenes vonalú egyenletes mozgás

A mozgás leírásához használt fogalmak: pálya, \vec{v} , elmozdulás, az elmozdulás vektor.

A mozgás viszonylagossága.

Az egyenes vonalú egyenletes mozgás kísérleti vizsgálata és jellemzése
Egymásra merőleges két egyenletes mozgás összegződése. A sebesség mint vektormennyiség.

Az egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás

A egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata. A sebesség változásának értelmezése, átlag- és pillanatnyi sebesség. Az út-idő, sebesség-idő grafikon. A gyorsulás fogalma. A négyzetes úttörvény. Szabadesés. A nehézségi gyorsulás.

Egyenletes körmozgás

Az anyagi pont egyenletes körmozgásának kísérleti vizsgálata. A körmozgás kinematikai leírása. Szögelfordulás, szögsebesség, kerületi sebesség. A gyorsulás, mint vektormennyiség.

Mozgások szuperpozíciója

Függőleges- és vízszintes hajítás.

Dinamika

24 óra

A tehetetlenség törvénye.

A mozgásállapot fogalma, a testek tehetetlenségére utaló kísérletek, A tehetetlenség törvényének alapvető szerepe a dinamikában. Az inerciarendszer.

Newton II. törvénye A mozgásállapot-változás és a kölcsönhatás vizsgálata. Az erő és a tömeg értelmezése, mértékegysége. A tömegközéppont.

Hatás-ellenhatás törvénye A kölcsönhatásban fellépő erők vizsgálata.

Erőtörvények Nehézségi erő. Kényszererők. Súrlódás, közegellenállás. Rugóerő.

Erők együttes hatása Az erőhatások függetlensége. Az erők vektoriális összegzése, erők egyensúlya. Forgatónyomatékok egyensúlya. A tömegközéppont. A testek egyensúlya Statikai tömegmérés.

A lendület-megmaradás A lendület fogalma. A lendület-megmaradás törvénye és alkalmazása kísérleti példák, mindennapi jelenségek (pl. ütközések, rakéta).

Körmozgás dinamikai vizsgálata Newton II. törvényének alkalmazása a körmozgásra. A centripetális gyorsulást okozó erő felismerése mindennapi jelenségekben.

Munka, energia
8 óra

A munka értelmezése A munka kiszámítása különböző esetekben: állandó erő és irányába mutató elmozdulás, állandó erő és szöget bezáró elmozdulás, lineárisan változó erő / rugóerő / munkája. A munka értelmezése F-s diagrammon.

Mechanikai energia-fajták Mozgási energia, magassági energia, rugalmas energia Munkatétel és alkalmazása egyszerű feladatokban.

A mechanikai energia-megmaradás törvénye. A mechanikai energia megmaradásának törvénye és érvényességi köre. A mechanikai energia megmaradás alkalmazása egyszerű feladatokban.

A teljesítmény és hatásfok A teljesítmény és hatásfok fogalma, kiszámítása hétköznapi példákon.

Ismétlés, rendszerezés

4 óra

A továbbhaladás feltételei

Legyen képes fizikai jelenségek megfigyelésére, az ennek során szerzett tapasztalatok elmondására.

Tudja helyesen használni a tanult legfontosabb mechanikai alapfogalmakat (tehetetlenség, tömeg, erő, súly, sebesség, gyorsulás, energia, munka, teljesítmény, hatásfok).

Legyen képes egyszerű mechanikai feladatok megoldására a tanult alapvető összefüggések segítségével. Ismerje és használja a tanult fizikai mennyiségek mértékegységeit.

Tudjon példákat mondani a tanult jelenségekre, a tanult legfontosabb törvényszerűségek érvényesülésére a természetben, a technikai eszközök esetében. Tudja a tanult mértékegységeket a mindennapi életben is használt mennyiségek esetében használni.

Legyen képes a tanult összefüggéseket, fizikai állandókat a képlet- és táblázatgyűjteményből kiválasztani, a formulákat értelmezni.

Tudja, hogy a számítógépes világhálón számos érdekes és hasznos adat, információ elérhető.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az "ideális" gáz absztrakt fogalmának megértése a konkrét gázokon végzett kísérletek tapasztalatainak általánosításaként. A általános érvényű fizikai fogalmak kialakítására, a törvények lehető legegyszerűbb matematikai megfogalmazására való törekvés bemutatása az gázhőmérsékleti skála bevezetése kapcsán. Az állapotjelzők, állapotváltozások megértése, szemléltetése p-V diagramon.

Következtetések az anyag láthatatlan mikroszerkezetére makroszkopikus mérések, összetett fizikai kísérletek alapján. Makroszkopikus termodinamikai mennyiségek, jelenségek értelmezése részecskemodell segítségével.

Szimulációs PC-programok alkalmazása a kinetikus gázelmélet illusztrálására.

Érzékeinkkel közvetlenül nem megtapasztalható *erőtér* (elektromos, mágneses) fizikai fogalmának kialakítása, az erőtér jellemzése fizikai mennyiségekkel. Analógia felismerése eltérő tartalmú, de hasonló alakú törvények között (pl. tömegvonzási törvény és Coulomb-törvény). Az anyagok csoportosítása elektromos vezetőképességük alapján (vezetők, félvezetők, szigetelők).

Az elektromosságtani fizikai ismeretek alkalmazása a gyakorlati életben (érintésvédelem, baleset-megelőzés, energiatakarékosság).

A fizika és a kémia kapcsolatának kiemelése (pl. az elektromos kölcsönhatás és az ionos kémiai kötés, a termokémiai alapfogalmak és a termodinamika I. főtételének kapcsolódása, a reakció, kinetikai alapfogalmak és a kinetikus gázmodell összekapcsolása, a tiszta és szennyezett félvezetők kémiai kötéseinek és elektromos vezetésének kapcsolata). Kiegészítő anyagok gyűjtése könyvtári és a számítógépes hálózati források felhasználásával.

Témakörök

Tartalmak

I. Hőtan (31 óra)

Hőtani alapjelenségek	Hőmérséklet-mérés. Szilárd anyagok lineáris és térfogati hőtágulása. Folyadékok hőtágulása.
Gázok állapotváltozásai	Állapotjelzők (hőmérséklet, térfogat, nyomás, anyagmennyiség). Boyle-Mariotte és Gay-Lussac törvények, Kelvin-féle hőmérsékleti skála. Az egyesített gáztörvény, a gázok állapotegyenlete. Izoterm, izobár, izochor állapotváltozások értelmezése, ábrázolás p-V diagramon.
Az anyag atomos szerkezete	Korábbi ismeretek (súlyviszonytörvények, Avogadro - törvény) új szempontú rendszerezése. Az atomok, molekulák mérete.
Molekuláris hőelmélet	Az "ideális gáz" és modellje. Makroszkopikus termodinamikai mennyiségek, jelenségek értelmezése a részecskemodell alapján (a kinetikus gázelmélet alapjai). A gáz belső energiája.
A hőtan I. főtétele	A belső energia fogalmának általánosítása. A belső energia megváltoztatása munkavégzéssel, melegítéssel. Az energiamegmaradás törvényének általános megfogalmazása – I. főtétel. Termikus kölcsönhatások vizsgálata, hőkapacitás, fajhő, szilárd

anyagok és folyadékok fajhője. Gázok állapotváltozásainak (izobár, izoterm, izochor és adiabatikus folyamat) kvalitatív vizsgálata az I. főtétel alapján, a gázok fajhője. Molhője

A hőtan II. főtétele

A folyamatok iránya. Hőmérsékletváltozások vizsgálata spontán hőtani folyamatok során. Hőgépek hatásfoka, hűtőgép

Halmazállapot-változások

Olvasás-fagyás, forrás/párolgás - lecsapódás jellemzése .a nyomás szerepe a halmazállapot-változásokban, halmazállapot-változások energetikai vizsgálata, olvadáshő, párolgáshő. A víz különleges hőtágulása. A levegő páratartalma, csapadékképződés.

II. Elektrosztatika (17 óra)

Elektromos alapjelenségek

A elektromos állapot, a töltés fogalma, töltött testek, megosztás, vezetők, szigetelők. Töltések közti kölcsönhatás, Coulomb-törvény. Fluxus

Az elektromos tér

A térerősség fogalma, homogén tér, ponttöltés tere, erővonalak. A feszültség és potenciál fogalma, vezetők viselkedése elektromos térben.(gyakorlati alkalmazások: csúcshatás, árnyékolás, elektromos kisülés, földelés).

Kondenzátorok

A kapacitás fogalma. A kondenzátor (az elektromos mező) energiája.

III. Egyenáramok (24 óra)

Az egyenáram

Az egyenáram hő, mágnesen, vegyi és biológiai hatása. Az egyenáram fogalma, jellemzése. Ohm-törvény. Vezetők ellenállása, fajlagos ellenállás.

Az elemi töltés

Az elektromosság atomos szerkezete (elektrolízis). Áramvezetés mechanizmusa fémekben, félvezetőkben. Félvezető eszközök: dióda, tranzisztor; néhány gyakorlati alkalmazás (egyszerűsített, szemléletes, tárgyalás) A töltés megmaradása.

Egyenáramú hálózatok

Kirchhoff-törvények, ellenállások soros és párhuzamos kapcsolása. Áramerősség és feszültség mérése, műszerek kapcsolása, méréshatárok. Egyenáramú áramforrás – galvánelem. Akkumulátor.

Elektromos teljesítmény

Az elektromos teljesítmény fogalma, fogyasztók teljesítménye.

IV. Összefoglalás (2 óra)

A továbbhaladáshoz szükséges feltételek

Ismerje fel, hogy a termodinamika általános törvényeit – az energia megmaradás általánosítása (I. főtétel), a spontán természeti folyamatok irreverzibilitása (II. főtétel) – a többi természettudomány is alkalmazza, tudja ezt egyszerű példákkal illusztrálni.

A kinetikus gázmodell segítségével tudja értelmezni a gázok fizikai tulajdonságait, értse a makroszkópikus rendszer és a mikroszkópikus modell kapcsolatát.

Ismerje fel és tudja magyarázni a mindennapi életben a tanult hőtani jelenségeket.

Ismerjen olyan kísérleti eredményeket, tapasztalati tényeket, amelyekből arra kell következtetnünk, hogy az anyag atomos szerkezetű.

Ismerje fel a környezet anyagai közül az elektromos vezetőket, szigetelőket.

Tudjon biztonságosan áramerősséget és feszültséget mérni, rajz alapján egyszerű áramkört összeállítani. Tudja, mi a rövidzárlat és mik a hatásai.

11. évfolyam

Évi óraszám: 93

Belépő tevékenységformák

Elektromos technikai eszközök működésének fizikai magyarázata modellek, sematikus szerkezeti rajzok alapján. Az elektromos energia-ellátás összetett technikai rendszerének elemzése fizikai szempontok szerint.

Az általánosított hullám-tulajdonságok megfogalmazása, az absztrakt hullám-fogalom kialakítása kísérleti tapasztalatokból kiindulva (kísérletek kötél-hullámokkal, víz-hullámokkal).

Az általános fogalmak alkalmazása egyszerű konkrét esetekre. Kapcsolatteremtés a hullámjelenségek - hang, fény - érzékileg tapasztalható tulajdonságai és fizikai jellemzői között. A fizikai tapasztalatok, kísérleti tények értelmezése modellek segítségével, a modell és a valóság kapcsolatának megértése. A fizikai valóság különböző szempontú megközelítése – az anyag részecske- és hullámtulajdonsága. Fizikatörténeti kísérletek szerepének elemzése az atommodellek fejlődésében. Számítógépes szimulációs és szemléltető programok felhasználása a modern fizika közvetlenül nem demonstrálható jelenségeinek megértéséhez. Hipotézis, tudományos elmélet és a kísérletileg, tapasztalatiilag igazolt állítások megkülönböztetése. Érvek és ellenérvek összevetése egy-egy problémával kapcsolatban (pl. a nukleáris energia hasznosítása kapcsán). A tudomány és áltudomány közti különbségtétel. A sajtóban megjelenő fizikai témájú aktuális kérdések kritikai vizsgálata, elemzése. Kapcsolatteremtés az atomfizikai ismeretek és korábban a kémia tantárgy keretében tanult atomszerkezeti ismeretek között.

Kapcsolatteremtés, szintézis-keresés a gimnáziumi fizika tananyag különböző jelenségei, fogalmi törvényszerűségei között. Kitekintés az aktuális kutatások irányába az úrkutatás témaköréhez kapcsolódóan (ismeretterjesztő Internet-anyagok felhasználásával)

Témakörök Tartalmak

I. Elektromágneses indukció (23 óra)

A mágneses tér	A mágneses tér kísérleti vizsgálata - magnetométer. A mágneses tér jellemzése .A mágneses indukció vektor fogalma, erővonalak .Áramok mágneses tere (hosszú egyenes vezető, tekercs, kvalitatív leírás).Elektromágnes, vasmag. A Föld mágnessége.
Lorentz-erő	Árammal átjárt vezetők mágneses térben. Vezetők kölcsönhatása. Az egyenáramú motor működésének elve. Mozgó töltések mágneses térben a Lorentz-erő fogalma. Kísérletek.
Mozgási indukció	A mozgási indukció kísérleti vizsgálata, a jelenség magyarázata, az indukált feszültség és kiszámítása. Lenz-törvény. Váltakozó feszültség kísérleti előállítás, váltófeszültség, váltóáram fogalma és jellemzése - effektív teljesítmény, effektív feszültség, effektív áramerősség fogalma és mérése. A hálózati elektromos energia előállítása.
Nyugalmi indukció	A nyugalmi indukció kísérleti vizsgálata, Lenz-törvény általánosítása. Önindukció. Önindukciós jelenségek a mindennapi életben. Tekercs és kondenzátor áramú körben (kvalitatív tárgyalás). Az áramjárta tekercs

(mágneses tér) energiája. A transzformátor működésének alapelve. A transzformátor gyakorlati alkalmazásai.

II. Mechanikai rezgések, hullámok (22 óra)

Mechanikai rezgés A harmonikus rezgőmozgás kísérleti vizsgálata, grafikus ábrázolása. A rezgést jellemző mennyiségek. Newton II törvényének alkalmazása a rugón lévő testre.
A rezgésidő kiszámítása .A rezgés energiája, energia-megmaradás. Szabad rezgés, kényszerrezgés. A rezgést befolyásoló külső hatások következményei (csillapodás, rezonancia kísérleti vizsgálata).A fonálinga kísérleti vizsgálata.

Mechanikai hullámok A hullám mint a közegben terjedő rezgésállapot, longitudinális és transzverzális hullám, a hullámot jellemző mennyiségek: hullámhossz, periódusidő, terjedési sebesség. Hullámjelenségek kísérleti vizsgálata gumikötélen és hullámkádban, hullámok visszaverődése és törése, elhajlás, interferencia. Állóhullámok kialakulása kötélen, (a hullámhossz és kötélhossz kapcsolata).

A hang hullámtulajdonságai A hangképzés sajátosságai egy húros hangszer (pl. gitár) esetében. A hang terjedése közegben. A hétköznapi hangtani fogalmak fizikai értelmezése (hang magassága, hangerősség, alaphang, felhangok, hangszín, hangsor, hangköz. Doppler jelenség.

III. Elektromágneses rezgések és hullámok, optika(20 óra)

Elektromágneses hullámok Az elektromágneses jelenségek rendszerezése. Változó elektromos tér mágneses tere. Elektromágneses rezgések egyszerű rezgőkörben. Az elektromágneses hullám fogalma, jellemzése. Az elektromágneses hullámok spektruma, elektromágneses hullámok a mindennapi életben. A fény, mint elektromágneses hullám.

Hullámoptika A fény tulajdonságainak vizsgálata. A fény terjedése vákuumban és anyagban (terjedési sebesség). Visszaverődés, törés (Snellius-Descartes - törvény, teljes visszaverődés, optikai eszközök képképzése, leképezési törvény).A fehér fény színekre bontása, színkeverés. Elhajlás résen, rácson, interferencia, fénypolarizáció. Hullámhossz-mérés. A fénysebesség mint határsebesség.

IV. Modern fizika (9 óra)

A fény kettős természete A fény hullámtulajdonságainak összefoglalása. A fényelektromos jelenség - a fény részecske-termeztete a foton. A Planck formula. Tömeg és energia. Fotocella, napelem, gyakorlati alkalmazások. A fényelektromos egyenlet.

Az elektron kettős természete Az elektron mint részecske. Az elektron tömege, töltése. Elektroninterferencia, elektron-hullám, gyakorlati alkalmazás: elektronmikroszkóp.

Atommodellek A modellek kísérleti alapjai, előremutató sajátosságai és hibái. Thomson féle atommodell. Rutherford-modell (az atommag). Bohr-modell: diszkrét energiaszintek. Vonalas színekép, fény kisugárzása és elnyelése. Kvantummechanikai atommodell. Fő és mellékkvantumszám. Pauli-elv.

V. Magfizika (9óra)

Az atommag szerkezete	A nukleonok (proton, neutron), a nukleáris kölcsönhatás jellemzése. Tömegszám, rendszám, izotópok. Tömegdefektus. Relatív atomtömeg. Kötési energia. Erős kölcsönhatás, magerő.
A radioaktivitás	Alfa-, béta- és gammabomlás jellemzése. Idő, bomlástörvény. Bomlási sor. Aktivitás fogalma, időbeli változása. Radioaktív sugárzás környezetünkben, a sugárvédelem alapjai. A természetes és mesterséges radioaktivitás gyakorlati alkalmazásai.
Maghasadás	A maghasadás jelensége, láncreakció, sokszorozási tényező, atombomba, atomerőmű, az atomenergia felhasználásának előnyei és kockázata.
Magfúzió	A magfúzió jelensége, a csillagok energiatermelése, a hidrogénbomba.

VI. Csillagászat (6 óra)

Csillagfejlődés	A csillagok születése, fejlődése és pusztulása. Kvazárok, pulzárok, neutron csillagok, fekete-lyukak galaktikák, A Naprendszer. A Nap. A Hold. Tejútrendszer.
Kozmológia alapjai	Az Univerzum tágulása. Hubble-törvény. Ősrobbanás elmélet.
Űrkutatás	A világűr megismerése, a kutatás irányai.
Összefoglalás (4 óra)	A fizika megmaradási tételei, a fizikai mezők és tulajdonságai, fizikai modellek és valóság. Az ember és a természet kapcsolata: környezet megóvás, környezetszennyezés, globális természeti változások, energiaellátás.

A továbbhaladás feltételei

Ismerje a mindennapi elektromos eszközeink működésének fizikai alapjait.

Tudja, hogyan történik az elektromos energia előállítása. Legyen tájékozott az elektromos energiával történő takarékoság szükségességéről és lehetőségeiről.

Ismerje a frekvencia és hullámhossz jelentését.

Ismerje a legegyszerűbb optikai eszközök működését (szemüveg, nagyító, mikroszkóp, távcső).

Legyen tisztában azzal, hogy a zaj (hang) és az elektromágneses sugárzás is a környezetszennyezés sajátos változata lehet.

Ismerje az atomelmélet fejlődésében fontos szerepet játszó fizikatörténeti kísérleteket.

Ismerje az atommag összetételét.

Ismerje a radioaktivitás sugárzások fajtáit és ezek jellemzőit, a természetes és mesterséges radioaktivitás szerepét életünkben (veszélyek és hasznosítás).

Ismerje a magátalakulások főbb típusait (hasadás, fúzió). Legyen tisztában ezek felhasználási lehetőségeiről. Tudja összehasonlítani az atomenergia felhasználásának előnyeit és hátrányait a többi energiatermelési móddal, különös tekintettel a környezeti hatásokra.

Legyenek ismeretei a csillagászat vizsgálati módszereiről.

Ismerje a legfontosabb csillagászati objektumokat (bolygó, különböző típusú csillagok, galaxis, fekete lyuk), legyen tisztában valódi fizikai tulajdonságaikkal.

A gimnázium utolsó osztályában a korábbi évek tananyagának és a modern fizika elemeinek szintetizálásával körvonalazódnia kell a diákokban egy korszerű természettudományos világnézet. Tudatosodnia kell a tanulóknak, hogy a természet egységes egész, szétválasztását rész tudományokra csak a jobb kezelhetőség, áttekinthetőség indokolja. A fizika legáltalánosabb törvényei a kémia, biológia, földtudományok és az alkalmazott műszaki tudományok területén is érvényesek.

FIZIKA

Specializáció, fakultáció

11-12. évfolyam

Célok és feladatok

A fizika specializációt, fakultációt azzal a céllal szerveztük, hogy azoknak a tanulóknak, akik emelt szintű érettségi vizsgát kívánnak tenni fizikából, lehetőséget nyújtsunk a felkészülésre. Azok a tanulók, akik emelt szintű érettségi vizsgát akarnak tenni fizikából, nyilván eldöntötték, hogy olyan felsőfokú intézményben, illetve szakon tanulnak tovább, ahol alapos fizikai ismeretekre van szükség. Ezek a körülmények megszabják az ebben a heti 4,5 órában tanított fizika céljait és feladatait.

Mindenekelőtt fel kell eleveníteni, megszilárdítani és rendszerezni 7-11. osztályban tanult fizikai ismereteket. A rendszerezésnek ki kell terjednie a témakörökön belül, illetve különböző témakörök között a tanult összefüggések, törvények belső, logikai kapcsolatainak feltárására.

Ki kell tűzni olyan feladatok és problémák megoldását, amelyek a gondolkozással, a problémalátással, a különböző témák közötti kapcsolatok felismerésével szemben, olyan igényt támaszt, amely az emelt szintű érettségi vizsga követelményeiből illetve a felsőoktatási intézmények elvárásaiból következnek.

A törzsanyagban tanult ismereteket ki kell egészíteni, bővíteni azokkal az ismeretekkel, amelyek a kerettanterv által kijelölt anyagban nem, de az emelt szintű fizika érettségi anyagában szerepelnek. Fejleszteni kell a fizikai mérésekben, kísérletekben szerzett jártasságot. Ez magában foglalja a fontosabb mérőeszközök használatának ismeretét, gyakorlatát, a mérés, kísérlet megtervezésének, végrehajtásának és elemző értékelésének képességét.

Fejlesztési követelmények

A kerettantervben megfogalmazott követelményeken felül az alábbi követelmények teljesítésére kell törekedni.

- A törzsanyagban tanult ismeretekhez szervesen kell kapcsolódnia azoknak az ismereteknek (témaköröknek) amelyeket új anyagként itt ismernek meg a tanulók.
- A tanulók az emelt szintű érettségi vizsga követelményszintjén legyenek képesek felismerni és áttekinteni az ismeretanyag mélyebb belső összefüggéseit, a témakörök közötti kapcsolatokat.
- A tanulók tudják ismereteiket alkalmazni jelenségek értelmezésében, összetett problémák megoldásában. Tudják alkalmazni a megfelelő matematikai eszközöket a problémamegoldásban.
- Ismerjék a tanulók a természettudományos gondolkodás, a természettudományok művelése során egyetemessé fejlődött megismerési módszerek alapvető sajátosságait.
- Legyenek képesek a tanulók a tantervi ismeretekhez kapcsolódó fizikai mérések, kísérletek megtervezése, a mérés, a kísérlet elvégzése a mérési adatok, kísérleti tapasztalatok kiértékelése, következtetések levonása, grafikon elemzése.
- Rendelkezzék a tanuló a mértékkel, a mértékrendszerekkel, mennyiségekkel összefüggő szilárd ismeretekkel, az alkalmazásokban biztos jártassággal. Legyen a tanulónak gyakorlatias belső látásmódja, arányérzéke a mennyiségek, mértékegységek használatában.
- A tanuló legyen képes arra, hogy az ismeretanyag logikai csomópontjait képező, alapvető fontosságú tényeket, az ezekből következő törvényeket, összefüggéseket szabatosan, logikusan kifejtse, megmagyarázza.

- A tanuló rendelkezék azzal a képességgel, hogy több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását igénylő, összetett fizikai feladatokat, problémákat is megoldja.
- Ismerje a tanuló a legfontosabb fizikatörténeti, kultúrtörténeti tényeket.
- Értse meg a tanuló a környezetvédelemmel, a természetvédelemmel kapcsolatos problémákat, és legyen képes ezeket – ismereteinek szintjén – elemezni, illetve vélemény alkotni a kérdésben.

11. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az egyes témakörökön belül, illetve a különböző témakörök között belső összefüggések, kapcsolatok keresése, feltárása.

Mechanikai és hőtani mérések, kísérletek megtervezése, végrehajtása, értékelése, következtetések levonása.

Mechanikai és hőtani mérőeszközök használata.

A mérés pontosságának, hibájának megállapítása; a hibák eredetének vizsgálata.

Több témakör logikai összekapcsolását igénylő problémák, feladatok megoldása.

Témakörök

Tartalmak

Mechanika

Pontszerű test kinematikája (10 óra)

A törzsanyagban tanultak kiegészítése:
A pillanatnyi sebesség, pillanatnyi gyorsulás grafikus értelmezése.
A nehézségi gyorsulás mérése.
Összetett mozgások: a hajítások leírása, a pálya egyenlete.
Egyirányú rezgések összegződése; rezgésekkel kapcsolatos mérések

A dinamika törvényei (5 óra)

A törzsanyagban tanultak kiegészítése:
A témakörhöz kapcsolódó igényes, összetett feladatsorok megoldása
Mérések: párkölcsönhatás vizsgálata (ütközés)
egyensúly a lejtőn,
súrlódás.

Munka és energia (5 óra)

A törzsanyagban tanultak kiegészítése:
A munka fogalmának pontosítása.
Változó erő munkájának értelmezése
Konzervatív és disszipatív erők megkülönböztetése.
A potenciális és a kinetikus energia.
.A munkatétel.

Tömegpontrendszer (8 óra)

A törzsanyagban tanultak kiegészítése:
A tömegpontrendszer mozgásának leírása mozgásegyenletek leírásával
Az impulzus (lendület) megmaradása.
Az ütközések vizsgálata: rugalmas, rugalmatlan, centrális (egyenes, ferde).

Merev testek (6 óra)

A törzsanyagban tanultak kiegészítése:
Az egyenletes és egyenletesen változó forgómozgás,
A szöggyorsulás.
A forgómozgás alapegyenlete.
A tehetetlenségi nyomaték.
A forgási energia.
Az impulzusmomentum (perdület) és megmaradása.

Deformálható testek (6 óra)	A törzsanyagban tanultak kiegészítése: Hidrosztatikai nyomás, felhajtóerő, Arkhimédész törvénye, sűrűségmeghatározás. Mérési feladatok Felületi feszültség A folyadékok súrlódásmentes áramlása, Bernoulli-törvény.
Gravitáció (4 óra)	A törzsanyagban tanultak kiegészítése: A gravitációs tér, a térerősség. A súlyos és a tehetetlen tömeg egyenértékűsége, Eötvös Loránd mérései.
Mechanikai hullámok (5 óra)	A törzsanyagban tanultak kiegészítése: A visszaverődés és törés törvényei. Interferencia, elhajlás, polarizáció. Doppler-effektus. A hangszerek fizikája

Hőtan, termodinamika

Hőtágulás (3 óra)	Szilárd testek vonalas és térfogati hőtágulása. Folyadékok hőtágulása.
A kinetikus gázmodell (8 óra)	Az állapotjelzők és az állapotegyenlet értelmezése a kinetikus gázelmélet alapján. A Boltzmann-állandó.
Termodinamika (8 óra)	A törzsanyagban tanultak kiegészítése: Kalorimetria. Az elsőfajú perpetuum mobile lehetetlensége. Rend és rendezetlenség. Speciális körfolyamatok elemzése. Hőerőgép, hűtőgép, hőszivattyú, hatásfok. A másodfajú perpetuum mobile lehetetlensége. A fajhő mérése
Halmazállapot-változások	A törzsanyagban tanultak kiegészítése: Gáz- és gőz állapot, Telítetlen és telített gőz, Cseppfolyósíthatóság, Kritikus állapot.

A továbbhaladás feltételei

Tudja helyesen használni a tanult mechanikai alapfogalmakat. Ismerje a mérési adatok grafikus ábrázolását: tudjon grafikonokat készíteni, a kész grafikonról következtetéseket levonni (pl. tudja az állandó és változó mennyiségeket megkülönböztetni, legyen képes a változásokat jellemezni).

Legyen képes összetett mechanikai feladatok megoldására a tanult összefüggések segítségével. Ismerje és használja a tanult fizikai mennyiségek mértékegységeit. Tudja, hogy a számítógépes világhálón számos érdekes és hasznos adat, információ elérhető.

Ismerje fel, hogy a termodinamika általános törvényeit – az energia megmaradás általánosítása (I. főtétel), a spontán természeti folyamatok irreverzibilitása (II. főtétel) – a többi természettudomány is alkalmazza, tudja ezt egyszerű példákkal illusztrálni.

A kinetikus gázmodell segítségével tudja értelmezni a gázok fizikai tulajdonságait, értse a makroszkópikus rendszer és a mikroszkópikus modell kapcsolatát.

Ismerje fel és tudja magyarázni a mindennapi életben a tanult hőtani jelenségeket. Legyen képes mechanikai és hőtani mérések kísérletek megtervezésére, végrehajtására, értékelésére, következtetések levonására. Tudja használni a mérőeszközöket. Legyen tisztában hibaszámítással.

12. évfolyam

Évi óraszám: 64

Belépő tevékenységi formák

A modern fizika és a klasszikus fizika kapcsolatának feltárása, megértése.

A modern fizika által használt modellek kritikus értékelése, a modell szerepének és korlátainak felmerése.

Elektromosságtani mérések megtervezése, végrehajtása, értékelése.

Elektromos mérőműszerek helyes használata.

Elektromágnességet, hőtant, mechanikát érintő összetett feladatok, problémák megoldása.

Elektromos kapcsolási rajok elemzése; illetve összetett áramkörök kapcsolási rajának elkészítése.

Témakörök	Tartalmak
Optika	
Geometriai optika (4 óra)	Ismétlés, rendszerezés. A prizma, a planparalell lemez. A törésmutató és a határszög meghatározása.
Fizikai optika (4 óra)	Ismétlés, rendszerezés. Színszóródás. Interferencia, a koherens fény. Fényelhajlás résen, az optikai rács (kvantitatív tárgyalás), hullámhossz mérése. Polarizáció.
Optikai leképezés (4 óra)	Ismétlés, rendszerezés. A fókusz távolság függése a lencse adataitól. Mérés: a lencse gyújtótávolsága
Elektromágnesség	
Elektrosztatika (5 óra)	Ismétlés, rendszerezés. Síkkondenzátorok kapacitása. Kondenzátorok kapcsolása. Az elektrosztatikai mező energiája.
Az egyenáram (6 óra)	Ismétlés, rendszerezés. A mérőműszerek méréshatára és kiterjesztése. Az ellenállás hőmérsékletfüggése, áram- és feszültségmérés. Huroktörvény, csomóponti törvény. Összetett hálózatok számolásos elemzése.
Magnetosztatika Egyenáram mágneses mezője (4 óra)	Ismétlés, rendszerezés. Anyagok mágneses mezőben, permeabilitás. A mozgó töltésre ható eredő erő elektromos és mágneses mező együttes jelenlétében. A mágneses mező energiája.

Az elektromágneses indukció (4 óra)	Ismétlés, rendszerezés. Az időben változó mágneses fluxus keltette elektromos mező tulajdonságai.
A váltakozó áram (6 óra)	Ismétlés, rendszerezés. Az induktív és a kapacitív ellenállás, a soros RLC kör impedanciája. Fázisviszonyok vizsgálata.
Elektromágneses hullámok (5 óra)	Zárt és nyitott rezgőkör, a rezgőkör sajátfrekvenciája, rezonancia, csatolás, antenna. A gyorsuló töltés és az elektromágneses hullám. Térerősség és mágneses indukció az elektromágneses hullámban, az energia terjedése. Az elektromágneses hullámok spektruma és biológiai hatásai. Elektromágneses hullámok felhasználásával működő technikai rendszerek, eszközök működési alapelveinek ismerete.
Bevezetés a XX. század fizikájába	
A kvantumfizika elemei (5 óra)	Ismétlés, rendszerezés. Termikus elektronemisszió, a kilépési munka, a vákuumdióda és az egyenirányítás. Az anyag kettős természete. De Broglie-modell, anyaghullám. Valószínűségi értelmezés. A Heisenberg-reláció.
Az atomfizika és a magfizika elemei (11 óra)	A tanult atommodellek lényege és hiányosságaik. Az elektronburok szerkezetére utaló jelenségek, a Franck-Hertz kísérlet értelmezése; Pauli-elv, a kvantumszámok jelentése. A radioaktív sugárzások (alfa, béta, gamma) tulajdonságai, felezési idő, bomlási törvény. Természetes és mesterséges radioaktivitás. Bomlási sorok. Rutherford szórás kísérletének értelmezése. Magerők, nukleonok, tömeghiány és kötési energia, tömeg-energia ekvivalencia, erős kölcsönhatás, izotópok. A mag cseppmodellje. Atommag-átalakulások, elemi részek. Gyorsítók és detektorok, párkeltés, alfa- és béta-bomlás, rész és antirész. Az atomenergia felhasználása: maghasadás, láncreakció, atomreaktor, atombomba. Magfúzió, hidrogénbomba, a csillagok energiája.
A relativitáselmélet alap gondolatai (6 óra)	Az inerciarendszerek egyenértékűsége. A fénysebesség állandósága. Millikan kísérlet. Hosszúságkontrakció, idődilatáció.

A továbbhaladás feltételei

Legyenek ismeretei a planparalell lemez a prizma és a lencse fizikai jellemzőiről. Ismerje a színszóródás, az interferencia, az elhajlás és a polarizáció jelenségeit. Legyen járatos az ezzel kapcsolatos számítási és mérési feladatokban.

Legyenek ismeretei a kondenzátorok kapcsolásáról, az összetett hálózatokkal a váltakozó áramú áramkörökkel kapcsolatos számítási feladatokról. Tudjon áramköröket összeállítani, ezzel kapcsolatos méréseket végezni.

Ismerje az atom- és atommagmodelleket, a radioaktivitás, maghasadás, magfúzió jelenségeit és ezek gyakorlati alkalmazását, valamint a relativitáselmélet alapjait.